EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 19.11.2024
COM(2024) 530 final

KOMISSION KERTOMUS

EUROOPAN PARLAMENTILLE

tiettyjen sellaisten tavaroiden kaupasta, joita voi käyttää kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoon, kidutukseen ja muuhun julmaan, epäinhimilliseen tai halventavaan kohteluun tai rankaisemiseen, annetun asetuksen (EU) 2019/125 31 artiklassa tarkoitetun kidutuksen vastaisen koordinointiryhmän toiminnasta ja kuulemisista

1. Johdanto

Asetus (EU) 2019/125[1] tiettyjen sellaisten tavaroiden kaupasta, joita voi käyttää kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoon, kidutukseen ja muuhun julmaan, epäinhimilliseen tai halventavaan kohteluun tai rankaisemiseen annettiin 16. tammikuuta 2019. Asetuksen 31 artiklan 4 kohdassa velvoitetaan komissio toimittamaan vuosittain Euroopan parlamentille kertomus kidutuksen vastaisen koordinointiryhmän toiminnasta, tutkimuksista ja kuulemisista. Kertomus ei saa vahingoittaa luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden kaupallisia etuja.

Tässä kertomuksessa annetaan tietoa kidutuksen vastaisen koordinointiryhmän toiminnasta vuonna 2023.

2. Sääntelykehys

Asetuksen tavoitteena on yhtäältä kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanon ja toisaalta kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rankaisemisen estäminen EU:n ulkopuolisissa maissa rajoittamalla tiettyjen tavaroiden kauppaa. Siinä erotetaan toisistaan

- tavarat, jotka on lähtökohtaisesti tarkoitettu kaltoinkohteluun, minkä vuoksi niillä ei pitäisi käydä kauppaa lainkaan (liite II), sekä
- tavarat, joita voidaan käyttää kidutukseen ja muuhun julmaan, epäinhimilliseen tai halventavaan kohteluun tai rankaisemiseen (liite III) tai kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoon (liite IV) mutta joilla voi olla myös laillista käyttöä esimerkiksi lainvalvonta- tai hoitotarkoituksissa.

Liitteissä II, III ja IV lueteltujen tavaroiden kauppaan sovelletaan tiettyjä rajoituksia. Asetuksessa erityisesti

i. kielletään sellaisten liitteessä II lueteltujen tavaroiden tuonti EU:hun, vienti EU:sta ja kuljetus EU:n kautta, joita ei käytännössä voi käyttää muuhun tarkoitukseen kuin kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoon tai kidutukseen. Siinä kielletään tällaisiin tavaroihin liittyvän teknisen avun antaminen, mukaan lukien niiden käyttöä koskeva koulutus. Siinä kielletään myös tällaisten tavaroiden mainostaminen painetussa mediassa, internetissä, televisiossa tai radiossa sekä niiden asettaminen esille tai tarjoaminen myytäväksi näyttelyissä tai messuilla;

ii. edellytetään tapauskohtaisesti etukäteen myönnettävää lupaa sellaisten liitteessä III lueteltujen tavaroiden viennille, joita voidaan käyttää kidutukseen mutta joilla voi olla muita perusteltuja käyttötarkoituksia (esim. lainvalvonnassa). Myös tähän luokkaan kuuluviin tavaroihin liittyvän teknisen avun tai niihin liittyvien välityspalvelujen tarjontaa varten tarvitaan etukäteen myönnetty vientilupa. Liitteeseen III eivät sisälly

[1] EUVL L 30, 31.1.2019, s. 1. Tiettyjen sellaisten tavaroiden kaupasta, joita voi käyttää kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoon, kidutukseen ja muuhun julmaan, epäinhimilliseen tai halventavaan kohteluun tai rankaisemiseen 27 päivänä kesäkuuta 2005 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1236/2005 (EUVL L 200, 30.7.2005, s. 1) kodifioitiin useiden muutosten jälkeen asetukseksi (EU) 2019/125.

a) asetuksen (EU) N:o 258/2012[2] soveltamisalaan kuuluvat ampuma-aseet;
b) asetuksen (EU) 2021/821[3] soveltamisalaan kuuluvat kaksikäyttötuotteet; tai
c) tavarat, joihin sovelletaan neuvoston yhteisen kannan 2008/944/YUTP[4] ehtoja; sekä

iii. säännellään sellaisten liitteessä IV lueteltujen tavaroiden kauppaa, joita voidaan käyttää kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoon (esim. tappavalla ruiskeella) mutta joita voidaan käyttää myös laillisiin hoitotarkoituksiin. Erityinen lupa (unionin yleinen vientilupa) on otettu käyttöön tällaisten tavaroiden viennin valvomiseksi ja sen estämiseksi, että niitä siirretään käytettäväksi henkilöiden teloittamiseen ruiskuttamalla tappava annos, rajoittamatta kuitenkaan niiden kauppaa lääketieteellisiä, eläinlääketieteellisiä tai muita laillisia tarkoituksia varten.

3. Kidutuksen vastaisen koordinointiryhmän toiminta

Kidutuksen vastainen koordinointiryhmä perustettiin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) 2016/2134[5] tarkastelemaan kidutuksen vastaisen asetuksen soveltamiseen liittyviä kysymyksiä.

Koordinointiryhmä toimii foorumina, jolla jäsenvaltioiden asiantuntijat ja komissio vaihtavat tietoja hallinnollisista käytännöistä sekä käyvät keskustelua asetuksen tulkintakysymyksistä, luetteloihin sisältyviä tavaroita koskevista teknisistä kysymyksistä, asetukseen liittyvästä kehityksestä ja muista mahdollisesti ilmenevistä kysymyksistä. Lisäksi komissio kuulee koordinointiryhmää paremmasta lainsäädännöstä 13. huhtikuuta 2016 tehdyssä toimielinten välisessä sopimuksessa[6] vahvistettujen periaatteiden mukaisesti valmistellessaan delegoituja säädöksiä.

Koordinointiryhmä kokoontui vuonna 2023 kahdesti, 27. huhtikuuta ja 23. marraskuuta. Kokoukset järjestettiin virtuaalisesti, ja niissä vaihdettiin tietoja useista asetuksen täytäntöönpanoa koskevista kysymyksistä, jotka esitetään tiivistetysti jäljempänä.

3.1 Perussäädökseen liittyvä kehitys

Vuonna 2023 ei annettu delegoituja säädöksiä kidutuksen vastaisen asetuksen muuttamiseksi.

3.2 Kauppaa koskevat tiedot: tietojen ilmoittaminen

[2] Asetus (EU) N:o 258/2012, annettu 14 päivänä maaliskuuta 2012, kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaista Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimusta täydentävän, ampuma-aseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laittoman valmistuksen ja laittoman kaupan torjuntaa koskevan lisäpöytäkirjan (YK:n ampuma-asepöytäkirja) 10 artiklan täytäntöönpanosta ja ampuma-aseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden vientiluvasta ja tuonti- ja kauttakuljetusmenettelyistä (EUVL L 94, 30.3.2012, s. 1).

[3] Asetus (EU) 2021/821, annettu 20 päivänä toukokuuta 2021, kaksikäyttötuotteiden vientiä, välitystä, teknistä apua, kauttakulkua ja siirtoa koskevan unionin valvontajärjestelmän perustamisesta (EUVL L 206, 11.6.2021, s. 1).

[4] Neuvoston yhteinen kanta 2008/944/YUTP sotilasteknologian ja puolustustarvikkeiden viennin valvontaa koskevien yhteisten sääntöjen määrittämisestä (EUVL L 335, 13.12.2008, s. 99).

[5] Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/2134, annettu 23 päivänä marraskuuta 2016, tiettyjen sellaisten tavaroiden kaupasta, joita voi käyttää kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoon, kidutukseen ja muuhun julmaan, epäinhimilliseen tai halventavaan kohteluun tai rankaisemiseen, annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1236/2005 muuttamisesta (EUVL L 338, 13.12.2016, s. 1).

[6] EUVL L 123, 12.5.2016, s. 1.

Komissio esitti asetuksen 26 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua vuosikertomusta koskevan tilannekatsauksen. Komissio esitteli uuden toiminnon, jolla jäsenvaltioiden viranomaisia pyydetään lataamaan raportoitavat tiedot suoraan DUes-kirjastoon kidutuksen vastaiseen asetukseen liittyvässä moduulissa. Tämän tarkoituksena on virtaviivaistaa ja helpottaa kaikkien jäsenvaltioiden tietojen yhdistämistä. Kerättäviä tietoja ovat etenkin tavaralaji, vientimääräpaikka ja loppukäyttö. Nämä seikat esitetään komission vuosikertomuksessa. Lisäksi komissio esitti edellä tarkoitetussa vuosikertomuksessa[7] tietoja kaupasta.

[7] COM(2023) 689 final, 8.11.2023, ja liitteet 1–11 sellaisena kuin ne ovat oikaistuina (C (2024) 2491 final, 10.4.2024).

3.3 Komission epävirallinen asiantuntijaryhmä

Komissio tiedotti edelleen koordinointiryhmälle asetuksen uudelleentarkastelua koskevassa komission kertomuksessa[8] esitettyjen päätelmien mukaisesti perustetun epävirallisen asiantuntijaryhmän toiminnasta. Asiantuntijaryhmässä kokoontuvat erilaisia näkökulmia edustavat tahot (esim. edunvalvonta, lainvalvonta, tutkimus ja tulli). Sen rooli on pelkästään neuvoa-antava ja kidutuksen vastaisen koordinointiryhmän roolia täydentävä.

Koordinointiryhmälle tiedotettiin koko vuoden 2023 ajan asiantuntijaryhmässä käydyistä keskusteluista, jotka liittyivät asetuksen vaikutuksen vahvistamiseen. Asiantuntijaryhmä on arvioinut teknologian kehitystä ja uusia tuotteita sekä tiettyjen poliisityössä käytettävien lainvalvontavälineiden käyttöä, mukaan lukien tavarat, joita käytetään myös muualla kuin vankilaolosuhteissa, esimerkiksi rauhanomaisten kokoontumisten yhteydessä.

Asetuksen vaikutuksen vahvistamiseksi ja asetuksen uudelleentarkastelusta vuonna 2020 laaditun komission kertomuksen päätelmien mukaisesti asiantuntijaryhmä harkitsi joidenkin tavaroiden siirtämistä yhdestä luokasta (liite III) toiseen (liite II) sekä tiettyjen sellaisten uusien tavaroiden lisäämistä, joita ei tällä hetkellä mainita missään asetuksen liitteistä. Turvallisuusalan asiantuntijat totesivat asiantuntijaryhmässä, että lainvalvonnassa tai pidätys- tai vankeusoloissa käytettäviä tavaroita tarkasteltaessa on otettava huomioon, ovatko ne ”välttämättömiä” ja jos ovat, onko ne suunniteltu riittävän inhimillisiksi.

Kun on kyse lääkevalmisteista, joita voidaan käyttää tappaviin ruiskeisiin, valvonnan tuloksellisuuden kannalta keskeistä on ollut kumppanuus teollisuuden kanssa ja sen itsesääntelykäytännöt, jotka ovat osoittautuneet olennaisiksi, jotta on voitu estää EU:n lääkevalmisteiden käyttö teloituksissa.

Lisäksi nostettiin esiin ajatus yleisestä kiellosta antaa koulutusta lainvalvontavälineiden väärinkäytöstä kidutus- tai kaltoinkohtelutarkoituksessa. Asiantuntijaryhmän keskusteluja hyödynnettiin laadittaessa ehdotusta delegoiduksi säädökseksi, jonka komissio esitti koordinointiryhmälle.[9]

3.4 Kidutusvälineiden kaupan kielto

Komissio antoi koordinointiryhmälle tietoa kidutusta käsittelevän YK:n erityisraportoijan Alice Jill Edwardsin 24. elokuuta 2023 antamasta vuotuisesta temaattisesta raportista, joka koskee sellaisten aseiden, välineiden ja laitteiden kansainvälistä kauppaa, joita lainvalvontaviranomaisten ja muiden viranomaisten on mahdollista käyttää kidutukseen tai muuhun julmaan, epäinhimilliseen tai halventavaan kohteluun tai rankaisemiseen.

YK:n erityisraportoija esittää raportissa vuotuisen katsauksen kidutukseen liittyvistä suuntauksista ja kehityksestä sekä temaattisen selvityksen sellaisten aseiden, välineiden ja laitteiden kansainvälisestä kaupasta, joita lainvalvontaviranomaisten ja muiden viranomaisten on mahdollista käyttää kidutukseen tai muuhun julmaan, epäinhimilliseen tai halventavaan kohteluun tai rankaisemiseen.

Komissio totesi, että raportilla on merkitystä EU:n asetuksen vaikutuksen mahdollisen vahvistamisen kannalta.

---

8 COM(2020) 343 final, 30.7.2020.

9 Keskustelua asiantuntijoiden kanssa koordinointiryhmän puitteissa jatketaan.

Raportissa esitetään myös luettelo esineistä, joita pidetään lähtökohtaisesti julmina, epäinhimillisinä tai halventavina ja jotka olisi sen vuoksi kiellettävä (ei-tyhjentävä luettelo, joka sisältää 20 välinettä/asetta). Lisäksi siinä esitetään suositus luetelluista tavaroista, joita olisi säänneltävä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Vaikka näillä esineillä on oikeutettu käyttötarkoitus, niitä voidaan käyttää väärin kidutukseen, joten jonkinasteinen valvonta on tarpeen.

Lopuksi raportissa suositetaan, että olisi laadittava kidutusvälineiden kaupan vastainen kansainvälinen väline, jolla täydennettäisiin ja vahvistettaisiin voimassa olevia velvoitteita kieltää ja estää kidutus ja muu julma, epäinhimillinen tai halventava kohtelu tai rangaistus.

Komissio kertoi koordinointiryhmälle myös eri alueilla toimivien yli 30 kansalaisjärjestön ryhmästä, joka tukee kidutusvälineiden kaupan vastaisia pyrkimyksiä. Nämä järjestöt vaativat yhdessä kansainvälistä sopimusta, jolla valvottaisiin sellaisten kidutukseen käytettävien välineiden kauppaa, joita käytetään eri puolilla maailmaa rauhanomaisten mielenosoitusten tukahduttamiseen ja pidätettyjen kaltoinkohteluun. Kansalaisjärjestöt vaativat Lontoossa tammikuussa 2023 allekirjoitetussa julistuksessa kansainvälistä sopimusta, jolla kiellettäisiin kaltoinkohteluun lähtökohtaisesti tarkoitettujen välineiden valmistus ja kauppa ja otettaisiin tavanomaisempien lainvalvontavälineiden kaupassa käyttöön ihmisoikeuksiin perustuva valvonta.

3.5 Uudelleentarkastelusta laaditun komission kertomuksen jatkotoimet: asetuksen (EU) 2019/125 vaikutuksen vahvistaminen

Komissio esitti koordinointiryhmälle delegoitua säädöstä koskevan ehdotusluonnoksen, joka toimitettiin koordinointiryhmän asiantuntijoille kommentoitavaksi. Ehdotusluonnos, jonka tarkoituksena on vahvistaa asetusta (EU) 2019/125, pohjautuu uudelleentarkastelusta vuonna 2020 laadittuun komission kertomukseen, epävirallisen asiantuntijaryhmän työhön sekä kidutusta käsittelevän YK:n erityisraportoijan raportteihin. Komissio toi esiin kidutusta käsittelevän YK:n erityisraportoijan Alice Jill Edwardsin lokakuussa 2023 antaman raportin, jossa hän yksilöi 20 kaltoinkohteluun lähtökohtaisesti tarkoitettua lainvalvontavälinetyyppiä, jotka olisi kiellettävä, sekä 17 muuta lainvalvontavälinetyyppiä, joilla voi olla oikeutettu käyttötarkoitus mutta joita voidaan käyttää väärin kidutukseen ja joiden kauppaa on valvottava tiukasti. Komissio korosti, että sen ehdotusluonnoksen valmistelussa noudatetaan lainmukaisuuden, tarpeellisuuden ja oikeasuhteisuuden periaatteita ja että se aikoo kuulla kidutuksen vastaista koordinointiryhmää.